

MEANDAŠ JA SULDE – AIKA JA ELÄMÄNMUODOT

EERO AUTION 100 -VUOTISNÄYTTELY

Eero Aution tutkijatyön suuret teemat olivat kalliotaide, Kuolan niemimaan saamelainen tarinaperinne ja suomalais-ugrilaisen taidehistorian suuraika permiläiset pronssivalut.

Hänen aikajanansa kiintopisteet olivat Karjalan kalliokuvissa 6000-1500 eaa, Uralin ympäristöön sijoittuvat permiläiset pronssivalut 300-1200 jaa. ja Kuolan saamelaisten kalevalaistyyllisen suullisen tarinaperinnön kerääminen 1900 -luvun alkupuolella. Kulttuurihistoria, esinevalmistus ja elämänmuodot kohtaavat temaattisesti rikkaassa Aution artikkeleiden, esitelmien ja kirjojen tuotannossa.

KALLIOTAIDE

Näyttävimmät esineet näyttelyssä ovat luonnollisen kokoiset suoraan kalliosta kopioidut kalliopiirrosten hankausjäljennökset. Äänisen Piessa on yli kaksi metriä kooltaan, Kuolan niemimaan Ponoin Tsalmvarren Suuri kivi puolitoistametrinen, Vienanmeren Zalavrugan Hirven hiihto viisimetrinen, Altan Bergbukten myös viisimetrinen. Kopiot saadaan Pitkäjärven taide ja kulttuuri ry:n arkistosta.

Kalliotaiteen uudet löydöt ovat aina yllättäneet sisältöteemoillaan: arkkitehtuuria eli peura-aitauksia, juhlaulkueita, valaanpyyntiä Vienanmerellä, taistelukohtauksia, ekspressiivisiä shamaanitansseja, käärmeitä, karhuja, joutsenia ja niiden munia, jousia, nuolia, hirvenpääveneitä ja niiden miehistöjä.

Dokumentaatio oli pitkään muinaistaiteen tutkimuksen pullonkaula. Kun Eestin ja sitten Suomen Muinaistaiteen seurat perustettiin, Eero Autio kummankin perustajajäsenenä, työskentelytavat laajenivat. Mittaukset, kopiot, valokuvat ja etenkin esiintymisympäristöjen analyysit laajenivat kasvitieteeseen, mineralogiaan, kansatieteeseen, taidehistoriaan, elämänmuotojen perusteiden tutkimukseen. Näyttely esittää lisää kopioita ja valokuvia, professori Väinö Poikalaisen, taiteilija Loit Joekaldan, taiteen tohtori Ismo Luukkosen, jne. kokoelmista.

PERMILÄISET PRONSSIVALUT

Koko suomalais-ugrialaisten pitkässä taidehistoriassa permiläisiä pronssivaluja pidetään meidän merkittävimpänä kansainvälisenä saavutuksena, aitona uutena kulttuurimuotona.

Uralin länsipuolelle syntyi vuosina 300-1300 jaa. suur-Perm, jonka pääkansoja olivat komit ja udmurtit, myöhemmin sitten komi-permjakit. Euraasian maantieteellinen keskus oli Kama-, Vjatka-, Petsora- ja Volga -jokien ympäristö, laajentuen taideperinteen osalta Uralin yli aina Ob -joelle saakka, mukaan tulivat hantit ja mansit. Myöhemmin tyyli yleistyi koko pohjoisen Siperian alueelle.

Permiläisen eläintyylin hienoimpana käsitteenä pidetään kolmen eri elämänmuodon yhdistelmää: hirvi/ihminen/lintu = sulde. Muitakin yhdistelmäeläimiä esiintyy: hirvi/sorsa, kotka/hirvi/ihminen, jossa ihminen lentää kotkan rinnassa. Aution yksi tulkinta näistä on perheen ja suvun hallitsema yhteiskuntamuoto eli totemismi, klaani, ja hän antoi kirjalleen sukunimiin viittaavan nimen *Kotkat – Hirvet – Karhut*.

Permiläiset pronssiaiheet olivat pääosin käyttöesineisiin liittyviä. Lusikoiden päät koristeltiin tyyliellisesti karhuilla, tulukset hevosilla, riipukset sorsilla, edustusveistokset jumalilla.

Museovirastolla on kokoelma permiläisiä valuja suomalaisten tiedemiesten matkatuliaisina 1800-luvulta. Tallinnassa on Krusenstjernin suurempi kokoelma pronssiteoksia. Kummastakin on toiveena saada esimerkkejä näyttelyyn.

Permiläisistä eläinveistoksista osa on kolmiulotteisia, mutta suurin osa on reliefejä. Niiden pronssivalu on avoin valu ja naisia pidetään usein valumestareina. Tässä menetelmässä originaali tehtiin usein puusta ja pronssi valettiin saveen painettuun muottiin. Näyttelyssä esitellään tämä pronssivalutekniikka. Puuoriginaalit ovat Eremitaasin tutkijoiden valmistamat.

Autio vertaa permiläisiä valuja suomalaisten käspaikka -tekstiiliteoksiin. Kirjonnan kuvakieli on samanlaista ja ilmaisu seuraa muinaista perinnettä. Suomen Käsityön Ystävien kokoelmasta löytyy paljon visuaalisia yhtäläisyyksiä.

SANKARI MEANDAŠ KUOLAN NIEMIMAALLA

Meandaš eli sekä ihmisenä että peurana. Tuntureilla hän muutti itsensä peuraksi ja kotiin tullessaan ihmiseksi.

V.V.Tsarnoluski julkaisi 1900-luvun alussa kaksi kirjaa Kuolan niemimaan saamelaisesta tarustosta: Saamskije skazki ja Legenda ob olene-tseloveke. Näissä taruissa ja lauluissa yhtyvät sekä todellisuus että kuvitelmat, usko ja toivo ja rakkaus maisemassa jossa vesi on verta, kivet maksasta ja aallot keuhkoista.

Taiteilija Outi Pieski edustaa saamelaisuuden voimaa ja väriä, vapaata ilmaa ja avaruutta, vastakohtien ja ristiriitojen hedelmällisyyttä. Ilmassa leijuvat ja henkäyksestä liikkuvat kudonnais-installaatiot Cuolmmadit ja Beavvit ovat kuin suoraan *Kultasarvipeura ja sen klaani* -teoksesta.

HIRVET ELÄVÄT - MUINAISUUS NYKYHETKESSÄ

Vanhoilla taideteoksilla on taipumus osoittaa elinvoimansa ilmaantumalla vaikutteina niille itselleen tuntemattomassa tulevaisuudessa.

Muinaiskulttuurit elävät renessanssia ja niihin kohdistuu syvälinen kiinnostus. Näyttelyn historian aineistolle asetetaan heijastuspeili nykytaiteilijoiden tuotannosta. Saavuttaako nykytaiteilija samanlaisen lainomaisuuden kuin kivikautinen kollegansa seisossaan samalla kalliolla Äänisen itärannalla?

Nykytaiteilijoiden testissä ovat mm. Kaljo Pöllu (Eesti, grafiikka), Loit Joekalda (Eesti grafiikka ja valokuvat), Eve Selisaar (Eesti, tekstiili), Taru Mäntynen (Suomi, kuvanveisto), Leena Mäki-Patola (Suomi, keramiikka), Antero Kare (Suomi, maalaus ja kuvanveisto), Outi Pieski (Suomi, installaatio)...

NÄYTTELYN ESINEET, näyttelytila 200 m2:

1. Taustatekstit 5
2. Kartat 4
3. Dokumentit kalliotaidepaikoilta:
 - Hankauskopiot 14
 - Valokuvat 32
4. Permiläiset valut:
 - Originaalit 8
 - Puuaihiot valuja varten 3
 - Pronssivaluesineet 8
 - Käspaikkatekstiilit 8
5. Kultasarvipeura ja saamelaisuus
 - installaatio
6. Muinaisuus ja nykytaide
 - maalaukset 12
 - veistokset 10
 - installaatiot 3
 - keramiikka 6

Näyttely on osa kokonaisuutta, johon kuuluvat *Eero Autio 100 vuotta -seminaari* ja kalliotaiteeseen liittyvä *elokuvien sarja*.

Antero Kare